

Zwolle armoedevrij!

Lange visies en korte klappen

Uitnodiging tot een stadsbrede dialoog

mei 2009
Stichting CliP

Raf Janssen
Wilma Kuiper

Inleiding: een stadsdialoog

De gemeente Zwolle bindt de strijd aan met armoede in de stad. Het beleid is erop gericht om Zwolle armoedevrij te maken. De bijdragen die de gemeente kan leveren om dat doel te bereiken is vastgelegd in de nota *Van kwetsbaar naar weerbaar. Armoedebeloid 2008-2011*. Daaraan moet nog worden toegevoegd welke bijdragen de Zwolse samenleving kan leveren om een einde te maken aan de armoede in de stad. Daarbij wordt armoede niet beperkt tot een probleem van individuele mensen, maar omschreven als een maatschappelijk vraagstuk dat heel de samenleving aangaat. De oplossing van dit vraagstuk vraagt een gezamenlijke inzet van overheden, burgers en maatschappelijke organisaties.

De gezamenlijke inspanning vanuit de samenleving kan worden vastgelegd in een lokale Sociale Agenda die in een jaarlijkse conferentie wordt bekrachtigd en gepresenteerd aan de stad en de buitenwereld. Zo'n conferentie is de jaarlijkse afronding én hernieuwde start van een permanente stadsdialoog die heel het jaar door stadsbreed plaatsvindt onder alle geleidingen die betrokken zijn bij het armoedevraagstuk in Zwolle. Die stadsdialoog is dagelijks aan de gang, op heel diverse terreinen in de stad en er zijn heel veel mensen bij betrokken. Soms bewust, vaker nog onbewust, als het ware vanzelfsprekend, omdat men het normaal vindt om iets voor elkaar over te hebben. Het is goed die onderlinge betrokkenheden op gezette tijden voor het voetlicht te halen en te versterken en er in een 'armoedepact', een sociale agenda, concrete afspraken over te maken. Dat houdt iedereen in de stad betrokken en scherp.

De eerste fase van een stadsbrede dialoog over armoedebestrijding is: in kaart brengen welke inspanningen vanuit het maatschappelijk initiatief plaatsvinden om het gestelde doel – Zwolle armoedevrij! – te bereiken. Daartoe heeft de Stichting Cliëntenperspectief (CliP) gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van cliëntenorganisaties en vrijwilligersorganisaties, alsook met beroepskrachten van maatschappelijke organisaties. De opbrengsten van deze gesprekken zijn weergegeven in deze notitie. Ze zijn gerangschikt in uiteindelijk negen onderwerpen die in de gevoerde gesprekken steeds weer terug kwamen. Deze negen thema's zijn benoemd als de paden die leiden naar het gezamenlijke doel om de stad armoedevrij te maken. Ieder pad begint met een korte weergave van geconstateerde feiten en tendensen. Vervolgens wordt een algemene les getrokken, een aanbeveling voor de lange termijn, een 'lange visie'. Tenslotte volgen per pad enkele concrete voorstellen, aanbevelingen voor de korte termijn, 'korte klappen'.

Deze paden vormen de basis voor een stadsdialoog waarin vertegenwoordigers van burgers, maatschappelijke organisaties en gemeentelijke overheid elkaars visies op lange termijn delen en met elkaar concrete afspraken maken over maatregelen op korte termijn. Beide aspecten zijn van belang om Zwolle armoedevrij te maken. Om nijpende problemen rond armoede en sociale uitsluiting aan te pakken zijn directe en concrete maatregelen nodig. Om deze problemen duurzaam op te lossen moet gewerkt worden aan het tot stand brengen van rechtvaardige sociale verhoudingen die iedereen in Zwolle in staat stelt als volwaardige burger mee te doen in de samenleving. Dat laatste is een doel voor de langere termijn. Het zal niet meteen komend jaar bereikt worden. Toch is het ontwikkelen van visies op langere termijn nodig om bij het zetten van de noodzakelijke kleine concrete stappen van alledag een koers te kiezen die perspectief biedt op een duurzame en blijvende oplossing van het vraagstuk van armoede in een rijke samenleving.

Sociale Agenda 2010

In het voorjaar van 2009 zijn gesprekken gevoerd met maatschappelijke organisaties in Zwolle. De resultaten daarvan worden besproken tijdens een eerste stadsdialoog-bijeenkomst op 9 juni 2009.

Aan deze bijeenkomst wordt deelgenomen door vertegenwoordigers van de gemeente en vertegenwoordigers van belangengroepen en maatschappelijke organisaties in de stad. De verantwoordelijke wethouder geeft een samenvatting van het gemeentelijke anti-armoedebeleid. Vervolgens worden belangengroepen en maatschappelijke organisaties uitgenodigd aan te geven welke concrete stappen zij komend jaar gaan of blijven zetten om van Zwolle een armoedevrije stad te maken. Dat hoeven geen grote en grootse stappen te zijn. Liever kleine, concrete en afrekenbare stappen – korte klappen! – dan enorme stappen die in de sfeer van de goede voornemens blijven steken.

Omdat problemen rond armoede en sociale uitsluiting vaak complex zijn en met elkaar samenhangen is het van belang dat gemeenten en organisaties van elkaar weten wie wat waar en wanneer doet, opdat activiteiten op elkaar afgestemd kunnen worden. Daarom zijn informatie, dialoog en afstemming van belang. Dat is ook de kern van de integrale aanpak, die landelijk ondersteund wordt met onder meer de invoering van het participatiebudget waarin enkele belangrijke geldstromen gebundeld worden.

Tijdens de zomermaanden worden de door organisaties aangegeven stappen in onderlinge samenspraak uitgewerkt in een conceptovereenkomst die gesloten wordt tussen de betreffende maatschappelijke organisatie en de gemeente. Deze overeenkomsten worden ondertekend in een tweede stadsdialoog-bijeenkomst die na de zomer van 2009 wordt gehouden. Samen met de hoofdlijnen van het gemeentelijke anti-armoedebeleid en samen met een aantal reeds lopende projecten – waaronder het project Meedoen voor kinderen en het project Armoede en gezondheid van kinderen – vormen deze overeenkomsten de lokale Sociale Agenda 2010 voor de stad Zwolle.

Met deze breed gedragen en in samenwerking tot stand gekomen Sociale Agenda speelt Zwolle in op het EU-initiatief om 2010 uit te roepen tot Europees jaar van de armoedebestrijding. De Sociale Agenda beschrijft de 'korte klappen' waarmee de gemeente en de gemeenschap van Zwolle in 2010 de armoede in de stad terugdringen.

In de eerste helft van 2010 wordt een volgende stadsdialoog-bijeenkomst gehouden om uit te wisselen hoe de uitvoering van de afgesproken 'korte klappen' verloopt. Dan worden ook de opvattingen en beelden uitgewisseld die bij maatschappelijke organisaties en gemeente leven over de achtergronden en oorzaken van vraagstukken rond armoede en sociale uitsluiting. Zo ontstaat grotere duidelijkheid over de 'lange visies', de visies over de aanpak van armoede op langere termijn.

Intussen wordt gewoon doorgewerkt aan de 'korte klappen'. Eind 2010 wordt de balans opgemaakt van de resultaten die bereikt zijn in 2010 en worden nieuwe afspraken gemaakt voor het jaar 2011, de Sociale Agenda 2011.

Samenvatting

Het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting is een omvangrijk maatschappelijk vraagstuk. Ook voor een creatieve en ondernemende stad als Zwolle. In deze stad moeten 4500 huishoudens leven van een inkomen rond het sociaal minimum. Dat is meer dan 8% van de totale huishoudens in Zwolle. Het gaat in veel gevallen om huishoudens die rond moeten komen van een bijstandsuitkering of een ouderdomspensioen zonder (noemenswaardige) aanvulling. Veel van deze huishoudens worden gevormd door alleenstaanden, maar er is ook een aanzienlijke groep alleenstaande ouders bij. Een kwart van bedoelde huishoudens heeft een niet-westerse afkomst. Juist in deze huishoudens zijn vaak veel kinderen aanwezig. In Zwolle groeien 2215 kinderen op in een huishouden met een minimuminkomen. Bijna de helft van deze kinderen is van allochtone afkomst. Van de 4500 minimahuishoudens in Zwolle leeft bijna 60% al jarenlang van een minimaal inkomen.

Bij armoede is vaak sprake van meervoudige problematiek. Een effectieve bestrijding maakt het nodig dat er aan meerdere aspecten tegelijk aandacht wordt besteed. Dat hoeft niet altijd te gebeuren door een en dezelfde organisatie of maatschappelijk initiatief. Er zijn mensen en organisaties die specialist zijn op bepaalde onderdelen. Zo'n speciale kennis en kunde kunnen ook gericht worden ingezet. Maar voor de goede gang van zaken en een effectief armoedebeleid is het wel wenselijk dat iedereen van elkaar weet wat er door wie waar gedaan wordt. Niet iedereen hoeft en kan tegelijk stappen zetten op alle paden die naar een armoedevrij Zwolle leiden. Maar iedereen kan wel weten hebben van de verschillende paden en wie zich daarop beweegt. Dat laatste – wie op welk pad concrete stappen zet in 2010 – wordt aangegeven in de lokale Sociale Agenda 2010 die in het najaar van 2009 gepresenteerd en bekrachtigd wordt.

In deze notitie wordt een overzicht gegeven van de negen paden die bewandeld kunnen worden en er worden suggesties gedaan voor concrete stappen die op elk van deze paden kunnen worden gezet. In de loop van 2009 wordt in onderlinge samenspraak uitgewerkt wie welke stappen in 2010 gaat of blijft zetten. Het gaat dus om nog nader aan te duiden stappen op een of enkele van de volgende negen paden.

De 9 paden:

1. *Armen nemen het woord*
Armoede wordt aangepakt in directe samenspraak en samenwerking met betrokkenen en hun vertegenwoordigers.
2. *De samenleving erbij betrekken*
Bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting gaat het om meetellen en meedoen. De samenleving is zo ingericht dat alle mensen de ruimte krijgen om zichzelf te zijn en mee te doen zoals ze zijn, met de mogelijkheden die ze hebben en kunnen ontwikkelen.
3. *Wat goed gaat versterken*
Bij het bestrijden van armoede is er niet alleen aandacht voor problemen, voor wat fout gaat, voor wat er niet is. Eerst en vooral wordt aangesloten bij de aanwezige veerkracht van mensen, bij hun capaciteiten en mogelijkheden. Die worden (her)ontdekt en versterkt.
4. *Samenwerken vanuit mensenbelang*
Zwolle wordt alleen armoedevrij als instellingen de handen ineen slaan om deze doelstelling te bereiken. Bij deze samenwerking staat niet het instellingsbelang voorop. De samenwerking krijgt inhoud en vorm vanuit het grondvlak, vanuit uitvoerende werkers – beroepskrachten en vrijwilligers! –, vanuit de belangen van mensen.
5. *Bouwen op vertrouwen*
Instanties en organisaties die diensten verlenen aan minima kennen de leefwereld van hun cliënten. Ze schenken mensen vertrouwen en ze geven hun medewerkers de ruimte om professioneel maatwerk te leveren.
6. *Eigen mogelijkheden aanspreken*
Consulenten en hulpverleners opereren als mogelijkhedenmakelaars: ze hebben overal in de samenleving antennes om te ontdekken waar mensen hun mogelijkheden tot ontplooiing en emplooi kunnen brengen.
7. *Goed gebruik van voorzieningen bevorderen*
Zolang het sociaal minimum te laag is om duurzaam van te leven, is aanvullende inkomensondersteuning nodig. Mensen die recht hebben op aanvullende regelingen weten dat en maken er ook daadwerkelijk gebruik van.
8. *Schulden voorkómen*
Mensen met problematische schulden worden adequaat geholpen: de toegang tot voorzieningen wordt verbeterd, de administratieve vaardigheden worden vergroot, agressieve reclame wordt tegengegaan, betalingsachterstanden worden vroegtijdig gesignaleerd.
9. *Kinderen toekomst bieden*
In onderwijs en vrije tijd wordt extra aandacht besteed aan het ondersteunen en toerusten van kinderen die opgroeien in huishoudens met een laag inkomen. Het zelfbeeld, de zelfwaardering en de veerkracht van deze kinderen worden versterkt.

Dat zijn de negen paden die bewandeld worden om Zwolle armoedevrij te maken en te houden. Dat doel wordt bereikt via kleine concrete stappen. Er zijn veel van die stappen nodig. Naast de inzet van de gemeente zetten particuliere instellingen en maatschappelijke organisaties ieder jaar een aantal van die stappen. Daarmee geven ze invulling aan aanbevelingen die in deze notitie per pad worden gedaan.

Pad 1 : Armen nemen het woord

Armoede wordt aangepakt in directe samenspraak en samenwerking met betrokkenen en hun vertegenwoordigers.

Constatering

Voor mensen die moeten zien rond te komen van een (te) laag inkomen is het niet eenvoudig om hun stem te verheffen, om het woord te nemen. In Zwolle zijn verschillende raden en commissies die opkomen voor de belangen van de minima. Maar soms hebben die ook moeite om hun achterban te bereiken. Voor een deel overlappen deze raden en commissies elkaar. Voor een deel werken ze samen en kennen ze elkaar. Voor een deel werken ze langs elkaar heen en zijn ze niet of onvoldoende op de hoogte van elkaars denken en doen.

Visie op lange termijn

Burgerschap is een begrip met als centrale kern: het actief deelnemen aan het maatschappelijke leven. Mensen die permanent in onzekerheid verkeren over hun materiële bestaansvoorwaarden kunnen niet ten volle inhoud geven aan hun rechten en plichten als burger. Mensen die niet met respect worden behandeld, die met onverschilligheid of vooroordelen tegemoet worden getreden en aan wie sociale erkenning wordt onthouden, kunnen niet ten volle deelnemen aan de samenleving. Dit houdt ook in dat mensen met weinig geld voldoende ruimte en middelen moeten krijgen om hun eigen ervaringen en denkbeelden in te brengen in de maatschappelijke dialoog. En aan mensen met een handicap of beperking moet voldoende compensatie worden geboden via voorzieningen om als gelijkwaardig burger maatschappelijk te kunnen participeren. Kortom mensen moeten ervaren dat ze meetellen en meedoen. Dat ze er toe doen!

Aanbevelingen pad 1 : Armen nemen het woord

a. *Armoede niet verbergen*

Armoede roept schaamte op omdat er een zweem overheen ligt van 'eigen schuld' en persoonlijk falen. Dat zet mensen ertoe aan om hun armoede stil te houden. Heel begrijpelijk. Maar het houdt armoede als maatschappelijk vraagstuk ook verborgen. Mensen moeten ondersteund worden om de moed op te brengen te vertellen over hun eigen situatie en te laten zien dat armoede in het overgrote deel van de situaties niet afgeschoven kan worden met de dooddoener 'eigen schuld'.

b. *Stem geven aan minima*

Belangenorganisaties, maatschappelijke organisaties en gemeentelijke instanties wisselen regelmatig kennis en kunde uit over de vraag hoe minima te betrekken in het armoedevraagstuk.

Ze gaan in gesprek met minima om dat van hen zelf te horen: welk beeld hebben mensen van hun eigen situatie, hoe benoemen ze zichzelf, wat verwachten ze van zichzelf en van anderen, waar ontmoeten mensen elkaar en hoe helpen ze elkaar?

c. *Stevige rol voor cliëntenraden*

Cliëntenraden geven stem aan de minima, ze brengen hun ervaringen en denkbeelden naar voren in de eigen taal van de mensen. Cliëntenorganisaties en belangengroepen moeten niet te snel de taal van de overheid gaan spreken en zich begraven in beleidsnota's. Ze verzamelen eerst en vooral signalen van cliënten en brengen deze ter sprake bij beleidsmakers en uitvoerders, ongeacht of deze onderwerpen passen in de agenda's van bestuurders en uitvoerders.

d. *De beste inspraak is beginspraak*

Overheden en maatschappelijke organisaties geven volop ruimte en faciliteiten aan meespraak en tegenspraak van direct betrokkenen. Dat gebeurt in een vroegtijdig stadium: *beginspraak* bij het maken van plannen en voorstellen. Bij het evalueren van beleid en uitvoering moeten minima ook een stem in het kapittel hebben. Om dit alles goed te kunnen doen is het nodig dat cliëntenraden een onafhankelijke positie hebben en kunnen beschikken over eigen ondersteuners.

e. *Gesprekken tussen cliënten en consulenten*

Vertegenwoordigers van cliënten moeten in de gelegenheid worden gesteld om op bijscholingsbijeenkomsten aan dienstverleners te vertellen hoe zij vinden dat goede en adequate dienstverlening eruit ziet. Organiseer groeps gesprekken tussen cliëntenraad en teams van consulenten.

Pad 2 : De samenleving erbij betrekken

Bij het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting gaat het om meetellen en meedoen. De samenleving is zo ingericht dat alle mensen de ruimte krijgen om zichzelf te zijn en mee te doen zoals ze zijn, met de mogelijkheden die ze hebben en kunnen ontwikkelen.

Constatering

Bij armoedebestrijding wordt vaak uitsluitend naar de overheid gekeken en naar mensen met een laag inkomen. Armoede en sociale uitsluiting zijn echter geen eigenschappen van mensen, maar kenmerken van samenlevingen. Het zijn verschijnselen die samenhangen met maatschappelijke ontwikkelingen die spanningen en oneffenheden oproepen in de samenleving. Deze heeft daar nog geen fatsoenlijk antwoord op gevonden. Mensen met een (te) laag inkomen staan voor de vraag: hoe kunnen wij (blijven) meedoen in de samenleving? De samenleving als geheel staat voor de vraag die daaraan vooraf gaat: hoe kunnen we ervoor zorgen dat kwetsbare mensen meetellen en reële mogelijkheden hebben om mee te doen?

Visie op lange termijn

Het huidig sociaal beleid stoelt op het mens- en maatschappijbeeld van de zelfbewuste burger die zijn leven zelf in de hand neemt, zijn eigen loopbaan plant, eigen keuzes maakt, zichzelf indekt tegen risico's. Tegelijk richt dit beleid zich op groepen voor wie dat mensbeeld ver weg is: mensen zonder werk, mensen met een handicap, mensen met weinig inkomen, mensen die niks te kiezen hebben en het leven moeten nemen zoals het komt. Het sociaal beleid heeft de pretentie deze mensen te activeren tot meedoen, tot het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Dat kan alleen als deze mensen meetellen, als deze mensen, die vaak geen sterke positie innemen op de markt, ertoe doen in de samenleving. Pas dan is er sprake van een fatsoenlijke samenleving: een samenleving waarin mensen respect voor elkaar hebben, waarin geen plaats is voor vernedering, armoede, uitsluiting, verloedering en onveiligheid. Zo'n samenleving waarin mensen meetellen, is gerechtigd mensen aan te spreken om mee te doen en naar vermogen een bijdrage te leveren aan het goede samenleven.

Armoede en sociale uitsluiting zijn problemen die niet buiten de samenleving mogen worden geplaatst. Het aanpakken van deze problemen gaat iedereen in de samenleving aan, ook burgers en organisaties die weinig van armoede afweten, die denken dat zij er niets mee te maken hebben, die er mogelijk ook niets mee te maken willen hebben. Het zijn juist deze mensen en deze organisaties die de houdingen en verhoudingen in de Zwolse samenleving bepalen. Die door hun dagelijks denken en doen de speelruimte bepalen die mensen met weinig geld krijgen om mee te doen, erbij te horen. De Zwolse samenleving hoort zo te zijn dat armoede niet voorkomt en dat geen (groepen) mensen gedwongen worden tot een tweederangs burgerschap.

Aanbevelingen pad 2 : De samenleving erbij betrekken

- a. *Open staan voor armoedevraagstuk*
Instellingen, (nuts)bedrijven, maatschappelijke organisaties, sportverenigingen, wijk- en buurtgroepen, zelforganisaties, kerken, moskeeën, enz. gaan na wat zij het komende jaar kunnen en willen doen om kwetsbare burgers in staat te stellen volwaardig mee te doen in de Zwolse samenleving.

- b. *Concreet bijdragen aan armoedebestrijding*
De wethouder nodigt iedere instelling, bedrijf, organisatie, sportvereniging, groep uit om komend jaar één of enkele concrete bijdrage te leveren aan het doel om Zwolle armoedevrij te maken. Deze bijdragen vormen samen de lokale Sociale Agenda oftewel het Zwolse armoedepact. Dat wordt jaarlijks geëvalueerd en vernieuwd.

- c. *Niet meewerken aan benedenmaatse beloning*
Heb oog voor het verschijnsel van werkende armen. Bevorder het naleven van CAO's en bestrijd benedenmaatse lonen om dit verschijnsel te weren uit Zwolle. Of lever andere concrete bijdragen aan het maatschappelijke doel van een rechtvaardige verdeling van de rijkdom in de samenleving.

Pad 3 : Wat goed gaat versterken

Bij het bestrijden van armoede is er niet alleen aandacht voor problemen, voor wat fout gaat, voor wat er niet is. Eerst en vooral wordt aangesloten bij de aanwezige veerkracht van mensen, bij hun capaciteiten en mogelijkheden. Die worden (her)ontdekt en versterkt.

Constatering

In Zwolle zijn veel initiatieven om de samenleving leefbaar en gezond te houden. Daar zijn heel veel mensen, groepen en organisaties dagelijks mee bezig, beroepsmatig en nog veel vaker als vrijwilliger, als burger, als wijkbewoner, als ouder, als collega, etc.

Het sociaal beleid en de dienstverlening zijn echter heel sterk gericht op het aanpakken en het beheersen van probleemsituaties. In bepaalde buurten functioneren beheersteams waarin organisaties samenwerken bij de aanpak van problemen. Bij de gemeente is een afdeling bijzondere doelgroepen voor multiprobleemgezinnen. Feitelijk is het zo dat het merendeel van de aandacht en energie gestoken wordt in de 5 à 10 % van de burgers waarmee het slecht gaat.

Visie op lange termijn

Alleen een stad waarin burgers goed met elkaar samenleven, waarin goede houdingen en verhoudingen heersen, is in staat om armoede duurzaam op te lossen. Om armoede te bestrijden moet daarom ook aandacht worden besteed aan het verbeteren en versterken van het algemeen sociale klimaat in de stad. Het normale alledaagse leven in de stad moet zo veerkrachtig en vitaal zijn dat het in staat is om sociale problemen als armoede en sociale uitsluiting spontaan op te lossen en het opnieuw ontstaan ervan te voorkómen. Kortom, er moet niet alleen aandacht zijn voor wat niet goed gaat, maar eerst en vooral moet ondersteund en versterkt worden wat wèl goed gaat.

Aanbevelingen pad 3 : Wat goed gaat versterken

a. *Ontwikkelen i.p.v. beheren*

In relatie met problemen krijgt beheren al gauw en soms noodgedwongen het karakter van beheersen. Vorm gebiedsbeheerteams om tot gebiedsontwikkelteams, die ook zijn toegerust om preventief te werken, naast het noodzakelijke ingrijpen bij sociale calamiteiten. Het maken van koppelingen tussen regelingen als WWB en WMO kan hieraan een positieve bijdrage leveren.

b. *Insteken op kansen*

Maak een analyse van iedere wijk. Begin met de wijken waar de problemen het grootst zijn. Breng dan niet alleen de problemen en de achtergronden daarvan in kaart, maar ook de mogelijkheden en vaardigheden die in de wijk aanwezig zijn. School werkers in het stimuleren en ondersteunen van wijkbewoners om gebruik te maken van de eigen veerkracht. Schep daartoe ook de nodige condities, zoals het stimuleren en ondersteunen van maatjesprojecten.

c. *Ken-elkaar-bijeenkomsten*

Organiseer 'Ken elkaar bijeenkomsten' of netwerkconferenties en herhaal deze conferenties met regelmaat (1 à 2 x per jaar). Dat kan op wijkniveau. Daarbij kunnen buurtfeesten een belangrijke rol spelen. Daar treffen burgers elkaar op een ongedwongen wijze, daar kunnen ontmoetingen plaatsvinden en afspraken worden gemaakt om het woon- en leefklimaat van de eigen buurt goed te houden. Dergelijke 'ken elkaar bijeenkomsten' kunnen georganiseerd worden tussen groepen en organisaties die stem geven aan de mensen met lage inkomens. Van belang daarbij is dat ook vertegenwoordigers van migrantenorganisaties hierbij betrokken zijn.

d. *Netwerkbijeenkomsten voor hulpverleners*

Organiseer eveneens inhoudelijke netwerkbijeenkomsten voor beroepsmatige en vrijwillige hulpverleners in Zwolle en herhaal deze bijeenkomsten met een zekere regelmaat. Dat kan door middel van een bezoek aan elkaars organisatie. Elke organisatie brengt minstens 2 keer per jaar een bezoek aan een organisatie die ze nog niet (zo goed) kent. Elkaar kennen is de basis voor goede samenwerking en doorverwijzing.

e. *Oog voor problemen én kansen*

Train vrijwilligers en professionals in het signaleren van armoede en in het ontdekken van aanwezige mogelijkheden, bij mensen zelf, bij de omgeving en bij instanties, om deze armoedesituaties effectief te bestrijden.

Pad 4 : Samenwerken vanuit mensenbelang

Zwolle wordt alleen armoedevrij als instellingen de handen ineen slaan om deze doelstelling te bereiken. Bij deze samenwerking staat niet het instellingsbelang voorop. Samenwerking krijgt inhoud en vorm vanuit het grondvlak, vanuit uitvoerende werkers – beroepskrachten en vrijwilligers! –, vanuit de belangen van mensen.

Constatering

In een aantal wijken vormen medewerkers van verschillende instellingen een gezamenlijk team. Dat is een positieve ontwikkeling die moet worden gestimuleerd. Maar met zo'n gezamenlijk team heb je nog geen gezamenlijk gedragen visie. De leden van zo'n team zitten doorgaans in verschillende structuren, die ieder hun eigen regels hebben en die zich niet/onvoldoende laten leiden door de mensen en hun problemen. Ze worden aangestuurd door instellingsmanagers, die denken en doen vanuit de instelling en de plannen die daar leven en de prestaties die door de eigen instelling gehaald moeten worden. Er is onvoldoende mogelijkheid tot sturing op wat er gezamenlijk voor de wijk en de bewoners zou moeten gebeuren. Men werkt wel samen in een team, maar iedereen heeft toch zijn eigen (instellings)agenda. De uitvoerende werkers willen wel. Die zitten in het gebiedsbeheersteam. Dat is goed. Maar de bazen van deze mensen moeten zich ook aan de wijk committeren. Op baas-niveau wordt nog te veel vanuit de instellingsbelangen gedacht en gedaan.

Visie op lange termijn

In de dienstverlening heerst een denkklimaat en doecultuur waarin de cliënt en zijn omgeving centraal staan en centraal gesteld blijven. Om dat uitgangspunt te bereiken en vast te houden worden samenwerkingsverbanden ge-de-organiseerd, hetgeen wil zeggen dat de organisatiebelangen en de organisatiescores uit de samenwerking worden gehaald. De samenwerkende uitvoerders worden niet vastgezet in vast omliggende instellingskaders. Ze hebben zich losgemaakt van instellingsdenken en kunnen daardoor creatieve ruimte geven aan het denken en doen vanuit de doelen waarop de dienstverlening is gericht: het belang van de cliënt en diens omgeving.

Aanbevelingen pad 4 : Samenwerken vanuit mensenbelang

a. *Doorbreek hokjesdenken*

Train en stimuleer dienstverleners om over de grenzen van hun eigen instelling heen te kijken. Mijd kerntakendiscussies. Ze remmen vaak de ontwikkeling van een brede blik en verkleinen doorgaans de bereidheid tot een brede inzet die juist nodig zijn om armoede te bestrijden en sociaal isolement op te heffen.

b. *Werk met integrale wijkplannen*

Ontwikkel de kunst van het visionair sturen: op basis van de geconstateerde problemen en mogelijkheden/kansen in de wijk wordt het gebiedsbeheersteam in een wijk uitgebouwd tot een wijkontwikkelteam; er wordt een wijkprogramma gemaakt met één gemeenschappelijk budget; alle instellingen conformeren zich daaraan en maken hun instellingsplannen ondergeschikt aan het wijkprogramma. In het wijkprogramma is een centrale plaats ingeruimd voor de mogelijkheden die bij de mensen van de wijk zelf aanwezig zijn.

c. *Vorm levensbrede netwerken i.p.v. netwerken rond problemen*

Bouw geen netwerken op rond problemen, maar vorm 'levensbrede' netwerken. In levensbrede netwerken liggen de doelen die worden gesteld bij de gehele persoon en diens omgeving en niet bij één stukje of één probleem daaruit. Zodoende worden problemen en probleemgevallen in hun context geplaatst en kan beter gebruik worden gemaakt van de veerkracht die bij minima en hun omgeving zelf aanwezig is om het leven weer in eigen hand te nemen.

Pad 5 : Bouwen op vertrouwen

Instanties en organisaties die diensten verlenen aan minima kennen de leefwereld van hun cliënten. Ze schenken mensen vertrouwen en ze geven hun medewerkers de ruimte om professioneel maatwerk te leveren.

Constatering

Het denken en doen van de gemeentelijke sociale dienst en andere instanties zijn voor een belangrijk deel georganiseerd vanuit het rechtmatigheidsdenken: de dienstverlening vindt plaats volgens vastgestelde regels en protocollen. Dat geeft grote rechtszekerheid en rechtsgelijkheid, maar het verkleint de mogelijkheden van professionals om het maatwerk te leveren dat past bij de individuele cliënten. Dat laatste is evenwel nodig om mensen de hulp te bieden die ze van dienstverleners verwachten.

Visie op lange termijn

De dienstverlening is gebaseerd op basis van vertrouwen: vertrouwen in cliënten en vertrouwen in de eigen professionele oordeelsvorming van medewerkers. Dienstverleners zijn in staat te denken vanuit de leefwereld van minima, vanuit cliëntperspectief. Iedereen is voor de wet gelijk en regels gelden zonder aanzien des persoon. Dat wil echter nog niet zeggen dat regels in alle situaties hetzelfde moeten worden toegepast. Als regels niet blijken te passen bij het leven van mensen, mogen hulpverleners de vraag stellen of het klakkeloos toepassen van regels in dit geval juist en billijk is.

Aanbevelingen pad 5 : Bouwen op vertrouwen

a. *Denk mee met mensen*

Denk als sociale dienst of andere dienstverlenende instantie mee met mensen en lever maatwerk, als het nodig is in natura. Werk niet blind volgens regels en vaste protocollen, maar heb oog voor de concrete situatie en de context daarvan. Denk en doe op basis van gezond verstand. Handel zaken snel en adequaat af, want lange wachttijden ondermijnen het vertrouwen van mensen in dienstverlening en dienstverleners.

b. *Trek goed personeel aan*

Zorg dat medewerkers beschikken over de kwaliteiten van respect en invoelingsvermogen. Zet deze hoedanigheden voorop in de lijst van competenties waaraan dienstverleners moeten voldoen. En onderhoud die competenties met regelmatige scholing.

c. *Zet de beste mensen aan het loket*

De loketten van de dienstverlenende instanties worden bemenst met de beste en de meest breed opgeleide medewerkers, die veel vragen meteen goed kunnen afhandelen of anders adequaat kunnen verwijzen. Na de eerste verwijzing wisselen mensen alleen met een warme overdracht van dienstverlener.

d. *Zorg voor 'regelvertreders'*

Zorg dat de instelling of organisatie beschikt over medewerkers die in bepaalde gevallen regels (deels) buiten werking kunnen stellen en zie er op toe dat ze ook gebruik maken van deze bevoegdheid als situaties dat nodig maken.

e. *Geef professionals vertrouwen*

Vertrouw hulpverleners die mensen vanuit hun professie bij staan. Als bijvoorbeeld een maatschappelijk werker, na ruggespraak met een collega, van oordeel is dat in een bepaalde situatie een kleine voorziening nodig is, moet dat voldoende legitimatie zijn om deze te verstrekken. Verantwoording gebeurt (steekproefsgewijs) achteraf of collegiaal via casusbespreking.

Pad 6 : Eigen mogelijkheden aanspreken

Consulenten en hulpverleners opereren als mogelijkheidsmakelaars: ze hebben overal in de samenleving antennes om te ontdekken waar mensen hun mogelijkheden tot ontplooiing en empplooi kunnen brengen.

Constatering

Er zijn verschillende noodfondsen in Zwolle waar minima een beroep op kunnen doen. Voor een deel werken deze noodfondsen samen, voor een deel werken ze los van elkaar. De noodhulp die vanuit de kerken wordt gegeven, vraagt niet meteen om een verbeterplan. Iedereen die er om vraagt krijgt in noodgevallen enig broodgeld, dat wil zeggen geld om te voorzien in de meest noodzakelijke levensbehoeften. Het door de gemeente ondersteunde noodfonds honoreert alleen hulpvragen die binnenkomen via beroepskrachten en die nodig zijn omdat voorliggende voorzieningen ontbreken. Daarbij wordt tevens gestimuleerd dat te geven hulp past in een verbetertraject. Zo'n traject kan aansluiten op reïntegratie- en activeringstrajecten die op verschillende plaatsen in de stad worden opgezet. Daar worden mensen gestimuleerd en ondersteund om (weer) mee te doen in de samenleving, als het kan in de vorm van betaalde arbeid. Daarnaast zijn er plekken in de stad waar mensen tot rust kunnen komen, met rust worden gelaten, waar ze zichzelf kunnen zijn, waar ze een dak boven het hoofd hebben en een bed om in te slapen.

Visie op lange termijn

Bij het formuleren en uitvoeren van het sociaal beleid worden niet de beperkingen, belemmeringen en onvermogens van mensen centraal gesteld, maar juist hun mogelijkheden, interesses en capaciteiten. Mensen worden uitgedaagd om hun eigen mogelijkheden te ontdekken en te ontwikkelen en hun veerkracht en weerbaarheid te versterken. Om mensen die operatie met zichzelf te laten uitvoeren zijn faciliteiten nodig: een stimulerende en uitdagende omgeving. Wat die omgeving precies is en waar ze zich bevindt kan van persoon tot persoon anders zijn. De consulenten van de sociale dienst zijn als het ware *mogelijkheidsmakelaars*: ze hebben overal in de samenleving antennes om te ontdekken waar mensen hun mogelijkheden kunnen inzetten en ontwikkelen. Dat houdt ook in dat er plekken zijn in de stad waar mensen mee kunnen doen zoals ze zijn, ook al zien deze mensen zich op dat moment als mensen zonder mogelijkheden. Zo ontstaat in de Zwolse samenleving een netwerk aan ontwikkelplekken én rustplekken. Dit creatieve netwerk maakt van Zwolle de Stad van de Participatie.

Aanbevelingen pad 6 : Eigen mogelijkheden aanspreken

- a. *Sommigen mensen uitdagen; anderen rust gunnen*
Ruim in Zwolle voldoende plaats in voor goed toegeruste hulpverlening die mensen met behandelplannen en verbetertrajecten uitdaagt hun mogelijkheden te ontdekken en te ontwikkelen. Geef daarnaast ook voldoende ruimte aan goed toegeruste hulpverlening waar mensen zichzelf kunnen zijn zonder onder druk gezet te worden om weg te springen uit de situatie waarin ze zich bevinden, ook al is die situatie ogenschijnlijk of feitelijk uitzichtloos.
- b. *Er is niks mis met kleine stappen, als de richting goed is*
Overvraag mensen niet in hetgeen ze kunnen. Heb bij re-integratietrajecten gevoel voor het maximale wat mensen op een gegeven moment aankunnen. Durf kleine stappen te zetten. Onderken tegelijk dat het niet aanspreken van aanwezige mogelijkheden getuigt van slecht vakmanschap en vals mededogen.
- c. *Zoek ook emplooi in onbetaalde arbeid*
Geef mensen met weinig of geen perspectieven op de arbeidsmarkt ruimere mogelijkheden om emplooi te vinden in de sfeer van het vrijwilligerswerk en de onbetaalde samenlevingsopbouw. Ook daar, in de zogeheten 'civil society' kunnen mensen hun kwaliteiten ontdekken en uitbouwen en met ondersteuning en begeleiding werken aan de opbouw van hun sociaal kapitaal.

Pad 7 : Goed gebruik van voorzieningen bevorderen

Zolang het sociaal minimum te laag is om duurzaam van te leven, is aanvullende inkomensondersteuning nodig. Mensen die recht hebben op aanvullende regelingen weten dat en maken er ook daadwerkelijk gebruik van.

Constatering

Veel mensen hebben geen weet van het bestaan van extra voorzieningen om bepaalde kosten te compenseren of te vergoeden. Ze kennen de regelingen niet en/of weten niet hoe ze er gebruik van kunnen maken. De formulieren zijn te ingewikkeld en de beslissing op aanvragen laat vaak te lang op zich wachten. Veel mensen hebben ook schroom gebruik te maken van dergelijke voorzieningen. Er zijn al initiatieven met formulierenbrigades en bezoekvrouwen. Er wordt al veel gedaan aan schriftelijke informatie via wijkbladen en het infobulletin Hansz.

Visie op lange termijn

Het sociaal minimum is zo hoog dat aanvullende gemeentelijke inkomensvoorzieningen in de regel niet meer nodig zijn. Bijzondere bijstand is weer bijzonder en niet langer algemeen noodzakelijk voor mensen met een sociaal minimum. Het is aan de landelijke politiek om deze situatie tot stand te brengen. Zolang dit nog niet is bereikt wordt lokaal een ruimhartig beleid van aanvullende gemeentelijke voorzieningen gevoerd. Deze worden zo veel mogelijk ambtshalve verstrekt aan de hand van gegevens die al bij de overheid bekend zijn. Als organisaties toch aanvraagformulieren moeten gebruiken, nemen deze organisaties zelf de medeverantwoordelijkheid voor het invullen ervan.

Aanbevelingen pad 7 : Goed gebruik van voorzieningen bevorderen

a. *Koppel bestanden*

Regel 100% gebruik van voorzieningen door minima van wie de gegevens bekend zijn bij de gemeente. Koppel bestanden om te achterhalen welke inwoners van Zwolle gericht benaderd kunnen worden omdat ze mogelijk in aanmerking komen voor inkomensondersteuning.

b. *Verbeter de bereikbaarheid*

Verbeter de bereikbaarheid van de sociale dienst door ruimere telefonische spreekuren en een wakkere, snelwerkende en kostenbesparende terugbelservice. En besteed bovenal constant aandacht aan een goede bejegening van mensen.

c. *Informeel werkers over regelingen*

Informeel functionarissen van instanties en instellingen die direct contact hebben met minima over de voorzieningen waarop mensen een beroep kunnen doen, opdat zij heel gericht mensen met wie zij te maken hebben kunnen wijzen op hun rechten en hen kunnen stimuleren daar ook gebruik van te maken.

d. *Versterk formulierenbrigades en bezoekteams*

Breid de werking van formulierenbrigades en bezoekvrouwen uit en maak nog meer gebruik van vertrouwenspersonen bij organisaties van ouderen en van allochtonen.

e. *Haal bezem door onnodige bureaucratie*

Zorg voor zo min mogelijk bureaucratie bij de uitvoering van inkomensondersteunende maatregelen. Draag de uitvoering van voorzieningen die zich daarvoor lenen over aan het maatschappelijk middenveld of creëer publiekprivate samenwerkingsvormen.

f. *Zet mensen met brede blik aan de balie*

Zorg dat loketten en klantcontactpunten bemest worden door personen met veel (levens)ervaring en een brede blik, met mensen die over de schutting van hun eigen werkteerrein heen kunnen kijken.

g. *Stimuleer dat minima elkaar de weg wijzen*

Maak gebruik van de kennis van de sociale kaart die aanwezig is bij minima zelf. Stimuleer dat minima elkaar ontmoeten en ervaringen over voorzieningen en dienstverlening aan elkaar uitwisselen. Zet een site op waar minima hun ervaringen en tips kunnen uitwisselen.

h. *Plaats gebruiksvriendelijke touchscreens*

Plaats in winkelcentra, gezondheidscentra en andere publiek toegankelijke ruimten eenvoudig te bedienen touchscreens waar iedereen informatie kan krijgen over beschikbare voorzieningen.

i. *Zet aanvraagformulieren op de website*

Zorg dat alle formulieren op de site van de gemeente Zwolle te vinden zijn, zodat mensen die overweg kunnen met internet gemakkelijk toegang hebben tot deze formulieren.

Pad 8 : Schulden voorkómen

Mensen met problematische schulden worden adequaat geholpen: de toegang tot voorzieningen wordt verbeterd, de administratieve vaardigheden worden vergroot, agressieve reclame wordt tegengegaan, betalingsachterstanden worden vroegtijdig gesignaleerd.

Constatering

Mensen met weinig financiële armslag lopen een vergroot risico om door omstandigheden, door pech, door eigen gedrag terecht te komen in een situatie waarin sprake is van problematische schulden. Om hun kinderen mee te laten doen met de anderen worden soms onverantwoorde aankopen gedaan. De inkomens zijn doorgaans te laag om dergelijke spontane aankopen op te vangen. De vaste lasten zijn de laatste jaren erg hoog geworden. Vooral de energielasten zorgen voor veel problemen. Energielasten zijn vaak hoger geworden dan huurlasten. Ook bij jongeren is de schuldenproblematiek groot. Het blijkt lastig daarover met hen in gesprek te raken.

Bij de schuldhulpverlening zijn vaak lange wachttijden. Soms wachten mensen al te lang bij het zoeken van hulp. Als ze over de drempel heen zijn om hulp te vragen, moeten ze soms nog maanden wachten alvorens ze deze hulp daadwerkelijk ontvangen.

Visie op lange termijn

Mensen met problematische schulden mogen aangesproken worden op hun eigen verantwoordelijkheid, ook al is niet in alle situaties sprake van verwijtbaar gedrag en zijn niet alle personen bij machte om greep te krijgen en te houden op hun eigen situatie. Naast alle aandacht die nodig is voor de (financiële) heropvoeding van mensen die in problematische schulden zijn gekomen, mogen er ook vraagtekens worden geplaatst bij de wenselijkheid en houdbaarheid van een systeem dat mensen permanent verleid of verplicht tot kopen om mee te kunnen doen in de 'samenleving der consumenten'.

Aanbevelingen pad 8 : Schulden voorkómen

a. *Signaleer betalingsachterstand vroegtijdig*

Met alle hiervoor in aanmerking komende instanties worden afspraken gemaakt om betalingsachterstanden vroegtijdig te signaleren. Met woningbouwverenigingen en energieleveranciers wordt afgesproken dat – behoudens in heel uitzonderlijke situaties – geen huisuitzettingen en afsluitingen plaatsvinden zonder de sociale dienst in de gelegenheid gesteld te hebben tot het vinden van een aanvaardbare oplossing.

b. *Leer iedereen budgetteren*

Benader iedereen met een laag inkomen actief om een budgetteringscursus te volgen. En ruim in deze cursus ook plaats in voor de vraag welke toeslagen je kunt krijgen en hoe je op creatieve manieren geld kunt besparen.

c. *Stimuleer projecten thuisadministratie*

Stimuleer en faciliteer dat vrijwilligers thuisadministratie doen bij mensen met problematische schulden en verleen deze mensen voorrang bij het instappen in het traject van de schuldhulpverlening.

d. *Werk wachtlijsten weg en hou ze weg*

Bij de schuldhulpverlening wordt voldoende personeel aangesteld om wachtlijsten weg te werken en het opnieuw ontstaan ervan te voorkómen. Zorg dat mensen voldoende en lang genoeg hulp krijgen. Hou een vinger aan de pols, ook nadat het traject is afgerond.

e. *Geen leningen; liever bijstand 'om niet'*

De gemeente verleent zo min mogelijk leenbijstand. In plaats daarvan verruimt ze de mogelijkheden om bijstand te verstrekken 'om niet'.

f. *Hou bestaansbodemp intact*

Geef ruime bekendheid aan de regel dat bij het opleggen van invorderingsmaatregelen zoals beslag en verrekening het inkomen van de schuldenaren niet mag dalen onder het bestaansminimum van de belastingvrije voet (90% van de normbedragen van de bijstandswet) en dat iedere burger recht heeft op behoud van een minimale inboedel.

g. *En breng ons niet in bekoring*

Weer kredietreclames zo veel mogelijk uit de publieke ruimte.

Pad 9 : Kinderen toekomst bieden

In onderwijs en vrije tijd wordt extra aandacht besteed aan het ondersteunen en toerusten van kinderen die opgroeien in huishoudens met een laag inkomen. Het zelfbeeld, de zelfwaardering en de veerkracht van deze kinderen worden versterkt.

Constatering

Bij de peuterspeelzaal en de kinderopvang zijn veel moeilijkheden met het betalen van de eigen bijdragen. In het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs kan een groeiend aantal huishoudens de 'vrijwillige' ouderbijdrage niet betalen. Kinderen worden daardoor uitgesloten van bepaalde activiteiten. Het komt voor dat kinderen zonder ontbijt naar school gaan. Kinderen krijgen sluipend te maken met deze en andere negatieve gevolgen van het opgroeien in een situatie van voortdurend geldgebrek. Ze stellen hun toekomstverwachtingen lager, stoppen eerder met een opleiding om het gezin niet langer tot last te zijn en gaan zelf op jonge leeftijd werken om bij te dragen aan het gezinsinkomen. Het komt ook voor dat kinderen gefrustreerd raken door de armoedesituatie waarin ze zitten, dat ze het zelfvertrouwen verliezen. Daardoor kan de kans groeien dat ze het verkeerde pad opgaan.

Visie op lange termijn

Onderwijs is de basis en de toekomst van onze samenleving. Deze basisvoorziening moet voor iedereen toegankelijk zijn. Ouderbijdragen, lesgeld en kosten voor schoolboeken vormen een financiële drempel voor mensen met lagere inkomens. Om die drempel weg te nemen moet onderwijs gratis zijn. Zolang dit landelijk nog niet is gerealiseerd, heeft de lokale overheid tot taak een regeling te treffen die afdoende inkomensondersteuning geeft aan minimahuishoudens met schoolgaande kinderen ter bestrijding van de extra kosten die het onderwijs met zich meebrengt.

Aanbevelingen pad 9 : Kinderen toekomst bieden

- a. *Maak leerkrachten gevoeliger en competenter voor armoedesignalen*
Bied alle scholen in Zwolle een training aan in het signaleren van armoede onder kinderen en vergroot hun vaardigheden om positief om te gaan met armoedesituaties.
- b. *In onderwijs meer aandacht voor omgaan met geld*
Bevorder dat in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs (nog meer) aandacht wordt geschonken aan budgetteringslessen. Probeer ook via de kinderen de ouders bewust te maken van de noodzaak te beschikken over voldoende vaardigheden op financieel terrein.
- c. *Op iedere school een potje voor noodgevallen*
Bevorder dat iedere school over een potje beschikt dat in voorkomende gevallen aangesproken kan worden om te voorkómen dat kinderen vanwege geldgebrek geen excursies of andere (aanvullende) vormen van onderwijs kunnen volgen of sociaal geïsoleerd worden.
- d. *Meer bekendheid geven aan Stichting Meedoen*
Stimuleer de bekendheid van Stichting Meedoen. Stel deze stichting in staat een pr-offensief op te zetten en te zorgen voor korte lijnen met alle scholen.
- e. *Meer deelname aan project armoede en gezondheid*
Zo veel mogelijk organisaties en groepen geven medewerking en ondersteuning aan het project 'Armoede en gezondheid van kinderen'.
- f. *Heb oog voor veerkracht van kinderen en versterk deze*
Versterk het zelfbeeld en de zelfwaardering van kinderen. Zoek de veerkracht op die vaak juist bij kinderen in moeilijke situaties aanwezig is en schep condities om deze veerkracht te ontdekken en te ontwikkelen.
- g. *Zorg voor alternatief bij lesuitval*
Besteed naast het bestrijden van vroegtijdig schoolverlaten meer aandacht aan de preventie van schooluitval en zorg voor begeleiding als er onverhoopt toch lessen uitvallen. Kortom, zorg dat alle leerlingen een goede startkwalificatie halen.
- h. *Vergroot deelname aan voorschoolse activiteiten*
Bevorder de deelname van kleuters – met name die van allochtone komaf – aan voorschoolse activiteiten en betrek daar ook de ouders bij.

Uitleiding: zinnen verzetten

Om het doel 'Zwolle armoedevrij' te bereiken is een gezamenlijke inzet nodig. Dat wil niet zeggen dat iedereen hetzelfde moet doen. Armoede is een taai probleem met veel verschillende aspecten en achtergronden. Het aanpakken ervan vraagt om heel verschillende werkwijzen. Er zijn tegenstellingen nodig in het veld om het gezamenlijke doel te bereiken. Tegenstellingen verlevendigen ook de stadsdialoog en ze zorgen ervoor dat deze haar functie vervult, te weten: het verzetten van de zinnen. Daarbij gaat het met name om de volgende drie maatschappelijke zinnen: werkelijkheidszin, mogelijkheidszin en voorlopigheidszin.

Werkelijkheidszin betekent dat men gevoel heeft voor de gegeven omstandigheden en weet heeft van de gevestigde kaders. Als men armoede wil bestrijden moet men de feiten kennen en de realiteit onder ogen zien. De dagelijkse werkelijkheid is het vertrekpunt van handelen en valt vaak niet 'zomaar' om te buigen. Dat goed voor ogen houden getuigt van werkelijkheidszin.

Mogelijkheidszin betekent dat men juist niet uit wil gaan van het bestaande, dat men een gevoel heeft voor wat ook mogelijk zou kunnen zijn. Datgene wat er is, de realiteit, vindt men niet belangrijker dan hetgeen er niet is. Men gaat niet uit van wat er is, maar van wat er zou kunnen of moeten zijn. Als men iemand met mogelijkheidszin uitlegt hoe de situatie is, denk deze: het zou ook heel anders kunnen zijn. Mogelijkheidszin is het vermogen om de werkelijkheid anders te denken dan deze op dit moment is.

Voorlopigheidszin wijst op het vermogen dat iemand heeft om voorlopige oplossingen te onderkennen en te waarderen. Zwolle armoedevrij maken is een doel dat niet in een keer kan worden bereikt. Het zal worden bereikt met vallen en opstaan en met het zetten van kleine stapjes. Die stapjes zijn niet de definitieve, de volmaakte oplossing, maar het zijn wel concrete stappen die kant op. Als iemand kleine maatregelen om armoede te bestrijden kan waarderen en ondersteunen, ook al lossen deze maatregelen niet het hele probleem op, dan heeft zo iemand voorlopigheidszin. Zo iemand is daardoor beter in staat een volgende stap te zetten.

Iedere speler op het veld van de armoedebestrijding in Zwolle heeft een eigen combinatie van werkelijkheidszin, mogelijkheidszin en voorlopigheidszin. Deze drie zinnen moeten constant in beweging blijven om armoedebestrijding tot een levend en levendig proces te maken. Een stadsdialoog op gezette tijden houdt de beweging gaande. Daar worden de tegenstellingen uitgewisseld en daar worden de burgers, de organisaties en de overheid van Zwolle geprikkeld om hun eigen bijdragen te blijven leveren aan het armoedevrij maken van de stad en om daartoe, als het nodig is, hun zinnen te verzetten. De stadsdialoog is niet gericht op het bereiken van uniformiteit. Dat zou de doodsteek zijn voor een effectieve armoedebestrijding die juist gebaat is met verscheidenheid in aanpak. De stadsdialoog brengt de tegenstellingen en de eigenaardigheden in beeld die nodig zijn om eensgezind te blijven werken aan het gezamenlijke doel: Zwolle armoedevrij!

Met dank aan de gesprekspartners:

Organisatie	Naam
Cliëntenraad SoZaWe	Herman Eenkhoorn
Cliëntenraad SoZaWe	Fieni Koiter
Cliëntenraad SoZaWe	Hanneke Meuleman
Cliëntenraad SoZaWe	Lubbert Schenk
WMO raad	Minco Pool
Vluchtelingenwerk	Rik Joziasse
Werkgroep Welzijn en Levensbeschouwing	Piet Neeft
Werkgroep Welzijn en Levensbeschouwing	Peter Blom van Assendelft
Adoptiegroep	John Kemperman
Adoptiegroep	Edsel de Koning
Adoptiegroep	Isidoor
Monitorgroep	Wim van Ree
Diaconie Thomas a Kempis parochie	Ger Anbergen
Diaconie Protestante gemeente Zwolle	Lies Steenwoerd
Commissie gezamenlijk kerken	Ben Tesink
Inter Parochiële Charitas Instelling	Jan Pieter Verhoef
Noodfonds	Johan Groothedde
Noodfonds	Gege Callenbach
Stichting Meedoen	Jennifer Dresscher
Voedselbank Zwolle	Piet Neeft en vrijwilligers
Diezercollege	Kees Nypels
Inloophuis De Bres	Lucia Besten
Ulu Moskee	Ali Adiguzel en bestuur
De Herberg daklozenopvang	Joop van Ommen
De Herberg daklozenopvang	Eelke Blokker
Leger des Heils	Henk Essenburg
Frion	Age Braat
Politie, wijkagent	Albert Knol
Focus, kwartiermaakster	Irene van Rijs
St. De Kern, maatschappelijk werk	Aletta Nieuwenhuizen
St. De Kern, maatschappelijk werk	Myrthe van der Weerd
St. De Kern, sociaal raadsliden	Emmy Pierson
Travers, bezoekvrouw	Rachida El Hamdouni
Travers, bezoekvrouw	Cecile Brown
Travers, bezoekvrouw	Sawsan Al-Zuhairi
Travers, coördinator bezoekvrouwen	Petra Staas
Travers, soc. cult. werk	Jannie Waanders
Travers, manager Midden/Diezerpoort	Jos Legebeke
Travers, opbouwwerker Indische buurt	Jillis Kors
Travers, admin medewerker kinderopv	Marie-Jan Mulder
Woningcorp. Openbaar Belang	Dianne Boschloo
Woningcorp. Openbaar belang	Cor Akkerman
Woningcorp. SWZ	Harry Boeve
Gemeente Zwolle, consulent inkomen	Astrid Dusink
Gemeente Zwolle, consulent inkomen	Margien Gent
Gemeente Zwolle, consulent inkomen	Karin Nibourg
Gemeente Zwolle, medewerker servicedesk	Koob Fredriks
Gemeente Zwolle, jongerenpunt	Huong Dao
Gemeente Zwolle, budgetconsulent afd shv	Renate Bolding
Gemeente Zwolle, regiegroep	Cees van Dongen

Gemeente Zwolle, beleidsmedewerker	Leo Schoorlemmer
Gemeente Zwolle, wijkcoördinator	Hanneke Valkeman

en met dank aan de werkgroep die de gesprekken georganiseerd heeft:

Cliëntenraad SoZaWe	Lubbert Schenk
Cliëntenraad SoZaWe	Herman Eenkhoorn
Werkgroep Werk Welzijn Levensbeschouwing	Peter Blom van Assendelft
Werkgroep Werk Welzijn Levensbeschouwing	Piet Neeft
Werkgroep Werk Welzijn Levensbeschouwing	Patricia Nijland
Werkgroep Werk Welzijn Levensbeschouwing	Corry Valk
Werkgroep Werk Welzijn Levensbeschouwing	Piet van Zwol
Monitorgroep Podium v Kerken	Lützen Miedema
Monitorgroep Podium v Kerken	Wim van Ree
Inter Parochiële Charitas Instelling	Zuster Jozefien Weelink
Stichting De Kern	Klaaske Heidemans
Stichting Travers	Jillis Kors
Humanitas Thuisadministratie	Els Hergaarden
Gemeente Zwolle	Harry Bol
Gemeente Zwolle	Leo Schoorlemmer
Gemeente Zwolle	Hanneke Valkeman